

DE HERONTDEKKING VAN DE HEMEL

Artikel, geschreven in verband met de afronding van de Missionaire Specialisatie 2018-2020.

Verschenen in de bundel *'Op zoek naar wat God nu van ons vraagt. Over de missie van de kerk in de wereld. Artikelen van deelnemers aan de missionaire Specialisatie 2018-2020'*.

Erik van Halsema is predikant in de wijkgemeente Morgenster, in Hilversum-Noord/Oost. De mogelijkheid om een jaar na zijn intrede in deze boeiende wijk mee te doen met de Missionaire Specialisatie kwam precies op het juiste moment en werd van meet af aan met enthousiasme gedragen door zijn wijkkerkenraad.

Vooraf

Wat gebeurt er als gemeente en predikant een gezamenlijke missionaire trektocht aangaan? Er blijkt in korte tijd veel te worden losgemaakt. We gaan anders kijken. Mensen spreken van een 'andere wind die er waait'. Misschien is het wel de wind van de Geest...? Maar er komen ook allerlei vragen op. We moeten gaan werken aan een duidelijker visie op wie we zijn en waar we naar toe willen. Maar we zijn wel op weg gegaan! En bidden daarbij om Gods zegen.

Een begin

In de winter van '16-'17 kom ik in contact met de beroepingscommissie van de Morgenster. Het klikt. Ook omdat ze niet iemand zoeken die alleen maar op de winkel wil passen, maar die ook voortrekker wil zijn in een proces van revitalisering. Op 9 juli 2017 doe ik intrede. Op het rooster staat deze tekst uit Matteüs 11: *'Kom naar mij, jullie die vermoeid zijn en onder lasten gebukt gaan, dan zal ik jullie rust geven.'* In mijn preek doe ik de suggestie om deze spreuk aan te brengen boven de toegangsdeur tot de kerk, als een signaal voor al die mensen die ook voor andere dingen in ons prachtige kerkgebouw binnen komen. De maanden erna fiets ik heel veel door de wijk en maak ik met velen kennis. Dan zie ik in november een flyer van de Missionaire Specialisatie. Daar ligt een kans voor ons, zo besef ik direct.

De buitenkant

Als ik in najaar 2017 had voorgesteld om vlak voor de kerst beschuitjes met muisjes te gaan uitdelen bij het vlakgelegen winkelcentrum Seinhorst, om buurtbewoners uit te nodigen mee te doen met een van de kerstvieringen, dan hadden ze mij in de wijkkerkenraad glazig aangekeken: 'Erik, waar ben jij mee bezig?' Dingen hebben incubatietijd nodig. Maar ik was verrast hoe snel het kan gaan! Het is begonnen met ons in 2000 opgeleverde gebouw, de Morgenster. Dat is van een grote schoonheid maar ziet er totaal niet uit als een kerk. Sommige buurtbewoners denken dat het alleen een concertzaal is. Voordeel als voorganger ergens nieuw beginnen is dat je allerlei naïeve vragen mag stellen: 'Waarom is nergens te zien dat we bij de P.K.N. horen?' 'Waarom zien mensen die hier voor een koorrepetitie of

concert komen niet dat ze in een kerkzaal zijn?' 'Is het misschien een goed idee een folder te maken over wie we zijn en wat we doen?' Dergelijke vragen blijken in vruchtbare aarde te vallen. Er wordt een communicatiewerkgroep opgericht die zeer voortvarend te werk gaat. Dus komt die folder er, wappert er nu dag en nacht een vlag met niet alleen ons logo maar ook dat van de P.K.N. en is er bij de stoep een grote kast neergezet met goed bijgehouden informatie.

De binnenkant

Een klein groepje gemeenteleden doet mee met de kerkenraadsdagen van de Missionaire Specialisatie. Door die opleiding worden we uitgenodigd een missionair project, hoe bescheiden ook, te beginnen. Dat krijgt vorm in een aantal acties met de zojuist opgerichte afdeling van Present in Hilversum. Dit alles roept iets op, het maakt energie los! We gaan kritisch naar de visie op onze eigen wijkgemeente kijken, zoals te vinden op onze website. Die is wel erg breed.... Hoe uitnodigend is dat eigenlijk? Durven we wel keuzes te maken? Zoals op een van de kerkenraadsdagen van de Missionaire Opleiding werd gezegd: "Het verschil tussen veelkleurig en kleurloos is niet zo groot". In mijn woorden: als je iedereen wilt bereiken zal je niemand trekken.

In juni 2019 beleggen we een breed beraad van kerkenraad en vertegenwoordigers van allerlei groepen. Op die bijeenkomst leg ik tien mogelijke projectjes voor, deels ontleend aan Dijkstra (2013). Eén van de resultaten is – hoe is het mogelijk? – dat we op de zaterdag voor kerst met een groepje enthousiastelingen beschuitjes met muisjes uitdelen bij het winkelcentrum. We houden rekening met negatieve reacties. Maar niets van daarvan, het levert mooie gesprekken op! Het is een nieuwe ervaring: met vrijmoedigheid op straat staan en het gesprek aangaan.

Een proces

De weg die hierboven geschetst is, is niet zozeer een georganiseerde reis als wel een gezamenlijke trektocht, om met Jan Hendriks (2008) te spreken. Omdat we niet een missionaire werkgroep in het leven hebben geroepen voelt de hele kerkenraad zich medeverantwoordelijk. Ik zie dat als een groot voordeel. Steeds vaker komt het voor dat er vragen worden gesteld in de trant van 'wat kan de buurt daar van merken?'

Intermezzo: over context gesproken

Dit essay schrijf ik als we twee maanden in de Coronatijd zitten. Die tijd roept een gevoel van urgentie op. Bij het voorbereiden van mijn preken merk ik: 'Het gaat echt ergens over!'. Het lijkt wel of geloof, liturgie en theologie aan relevantie winnen. Er is veel gemakkelijker een link met het dagelijkse leven te leggen. In deze chaotische tijd ervaren we dat er een gemeenschappelijke perceptie van het goede leven is. Wat er ook moge gebeuren: we zullen altijd op ons netvlies de streeploze blauwe luchten hebben van deze maanden, een tijd waarin de natuur kon opademen, en wij mensen ook.

Waar beginnen we?

Michael Moynagh is de grote voortrekker en theoreticus van de 'Fresh Expressions' beweging in de U.K.. De afgelopen jaren mocht ik hem tweemaal ontmoeten, wat beide malen zeer inspirerend was. 'Fresh Expressions' is een beetje te vergelijken met onze Pioniersplekken.

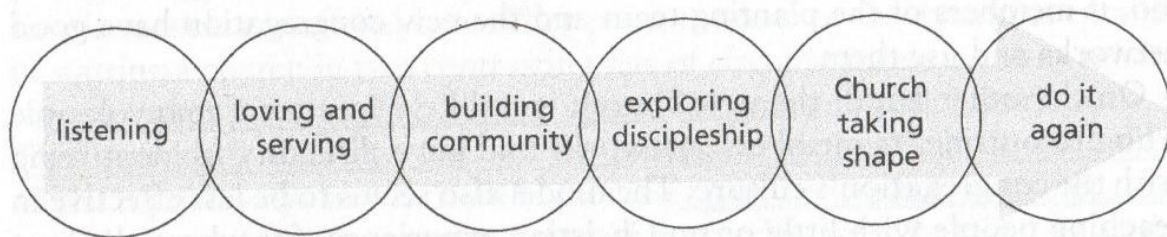
In 2012 publiceerde hij een groot systematisch werk dat hij in 2014 meer praktisch uitwerkte. Hij gaat uit van drie mogelijke missionaire modellen:

1/ 'Attractional': 'kom bij ons'! In onze tijd werkt dit model amper meer.

2/ 'Engaged': eerst *gaan* en dan hopen dat mensen ook *komen*.

3/ 'Incarnational': *gaan* en dan *blijven*. Dit laatste model lijkt het meest op dat wat in ons land in vele pioniersplekken te vinden is.

Voor een gevestigde wijkkerk als de Morgenster kijk ik vooral naar het tweede model. Dat is zowel een begaanbare weg als een grote uitdaging. Daarbij kunnen we gebruik maken van het model van de 'serving-first journey' (Moynagh 2012 p. 208). Het is een beschrijving van hoe het *gaan* er dan concreet uitziet: luisteren en dienen in liefde.

Belangrijk in dit plaatje is de laatste cirkel: 'doe het opnieuw'. Wat hier een lijn lijkt is in feite een cirkel die nooit ophoudt: steeds opnieuw ga je *luisteren* en *dienen* in je eigen context en stel je de vraag: *waar is hier God te vinden?* In dit model zie ik ook weerspiegeld hoe Jezus optrad. Met als bondig mission-statement 'Het Koninkrijk van God is nabij' was hij *dienend* aanwezig. Dat bleek aantrekkelijk: al snel vormde hij een grote groep om zich heen. Als dit klopt dan hebben we hier ook meteen één criterium voor hedendaags gemeente-zijn: we reageren op noden van mensen om ons heen; dat is de plek waar geloof te vinden is. Deze reis van beginnen met dienend aanwezig zijn zit ook achter de prikkelende vragen uit Jones (2017):

- Oude vraag: 'Hoe krijgen we ze naar binnen?' Nieuwe vraag: 'Hoe sturen we ze naar buiten?'

- Oude vraag: wat is onze visie en hoe geven we die vorm? Nieuwe vraag: wat heeft God in de zin en hoe raken we daarbij betrokken?

- Oude vraag: hoe kunnen we overleven? Nieuwe vraag: hoe kunnen we dienen?

Dergelijke tegenstellingen kunnen overigens wel massief overkomen en daarmee averechts werken. 'Doen we het niet goed dan?' Missionair bezig zijn en werken aan gemeenteopbouw kan zo op gespannen voet met elkaar komen. Dat vraagt om fundamentele doordenking. Dat brengt mij op het volgende:

Het gaat wel om de inhoud

Vanaf het moment dat je denkt in termen van 'wij hebben iets kostbaars dat we willen delen' en je de blik naar buiten richt komt dat hele uitgangspunt als een boemerang naar je terug. Want wat is dan precies dat kostbare? En hoe helder wil je daarover zijn? In diverse recente publicaties (Heitink 2007 en Mallon 2019) treffen we een pleidooi aan om als kerk veel duidelijker grenzen aan te geven. Om duidelijker uit te spreken wat mensen van de kerk kunnen verwachten en wat de kerk van mensen verwacht. Denk bijvoorbeeld aan de kwestie van hoe gemakkelijk we zijn in het bedienen van de doop.

De inhoud kan nooit een kwestie zijn van 'slikken of stikken'. Het lijkt mij belangrijk uit te stralen dat wat je gelooft en hoopt geen bezit maar een gave is. Borgman (2020) zet in met de 'Grammatica van Christus' waar wij van leven. De kerk verwijst naar iets dat aan haar vooraf gaat. Het gaat om een bepaalde manier van *kijken*. De kerk is één van die zeldzame plekken die niet-geïnstrumentaliseerd zijn. Dat wil zeggen: geloof en kerk zijn goed in zichzelf en niet om iets anders, bijvoorbeeld dat je als kerk bij zou dragen aan waarden en normen. Dat is niet meer dan een bijproduct, het is niet de kern. Hierin lijkt geloof op kunst of poëzie: ook die zijn goed in zichzelf, niet om iets anders – als het goed is. John Caputo (2015) heeft mij geleerd daarin vrij radicaal te zijn. Als geloof werkelijk een geschenk is dan ga je niet geloven om er zelf beter van te worden. We behoren de gedachte aan een beloning nu of later tussen haakjes te zetten. Je doet het goede omdat het goed is in zichzelf. Kijken met de blik van het geloof is goed in zichzelf.

Is dat alles wel te doen? Het klinkt allemaal heel kwetsbaar en dat is het ook. Maar als we Jezus belijden als God-met-ons dan is God inderdaad onder ons aanwezig in kwetsbaarheid: Jezus verscheen aan zijn leerlingen compleet met zijn littekens (Halík 2018). Dan maakt het dus echt uit met welk godsbeeld je op stap gaat. Met een God die ons succes zal brengen? Dat moesten we maar niet doen.

Een visje uitgooien

In 2017 publiceerde Moynagh nogmaals een groot werk: *Church in life*. Hierin beschrijft hij onder meer de leiderschapsstijl die bij onze tijd past: van 'predict and plan' naar 'act and reflect' (Moynagh 2017, 32). Dit is een stijl van veranderen die moed vraagt om te experimenteren. Na geluisterd te hebben naar de waarden en behoeften in je eigen context gooi je een visje uit. Je durft te beginnen. Misschien 'vang' je iets. Misschien ook niet. Succes is niet verzekerd. 'Act and reflect' is in feite dat we ons durven te laten verrassen door het werk van de Geest. In het Nieuwe Testament gebeurde dat ook al. In het optreden van Jezus zat nog niet dat de kerk ook uit voormalige heidenen zou bestaan. Dat was een latere ontdekking, ingegeven door het werken van de Geest.

Bidden voor de stad

Bij mijn intredepreek had ik een troostende tekst gesuggereerd om aan te brengen bij de ingang van de Morgenster. Nu denk ik: dat is mooi maar laten we dan ook een meer prikkelende tekst aanbrengen die je ziet als je het gebouw weer verlaat: *comfort en challenge*! Bijvoorbeeld: 'ga met Gods zegen en doe het goede'. Als iemand daardoor getroffen wordt dan is dat een beetje als een herontdekking van de hemel.

Tot slot: wat we nodig hebben is ontspanning. Het hangt niet allemaal van ons af. Stefan Paas (2015) spreekt over de 'priesterkerk' als passend bij onze tijd. De dienst die wij aan onze buurten kunnen bewijzen begint met het gebed voor de stad: '*Bid tot de Eeuwige voor de stad waarheen ik jullie weggevoerd heb en zet je in voor haar bloei, want de bloei van de stad is ook jullie bloei*' (Jeremia 29:7).

Erik van Halsema, 1 juni 2020

LITERATUURLIJST

- Erik Borgman. *Alle dingen nieuw. Een theologische visie voor de 21ste eeuw*, deel I. KokBoekencentrum, Utrecht, 2020
- John D. Caputo, *Hoping against hope. Confessions of a postmodern pilgrim*. Fortress, Minneapolis, 2015
- Nynke Dijkstra e.a. (red.) *100 tips en stops voor de missionaire gemeente. Wat je vandaag al kunt doen én laten om missionair te zijn*. PKN, Utrecht, 2013
- Tomáš Halík *Raak de wonden aan. Over niet zien en toch geloven*. KokBoekencentrum, Utrecht, 2018 [oorspr. 2013]
- Gerben Heitink. *Een kerk met karakter. Tijd voor heroriëntatie*. Kok, Kampen, 2007
- Jan Hendriks, *Verlangen en vertrouwen. Het hart van gemeenteopbouw*. Kok, Kampen, 2008
- Jeffrey D. Jones. *Krimp onderkennen. Hoop hervinden*. Ekklesia, 2017 [oorspr. 2015]
- James Mallon. *Als God renoveert. De parochie van onderhoud naar bloei*. Adveniat, Baarn, 2019 [oorspr. 2013]
- Michael Moynagh. *Church for every context. An introduction to theology and practice*. SCM Press, London, 2012
- Michael Moynagh. *Being church. Doing life. Creating gospel communities where life happens*. Monarch Books, Oxford, 2014
- Michael Moynagh. *Church in life. Innovation, mission and ecclesiology*. SCM Press, London, 2017
- Stefan Paas. *Vreemdelingen en priesters. Christelijke missie in een postchristelijke omgeving*. Boekencentrum, Zoetermeer, 2015-3